

Σειρά ποντιακῶν λαογραφικῶν ἐκπομπῶν τοῦ Συλλόγου "Φάρος Ποντίων"
ἀπὸ τὸν ραδ.σταθ.Μακεδονίας Ε.Ι.Ρ.

Ἑκπομπή 37η 13-6-1970

..... ΣΗΜΑ

Ποντιακοὶ ἀντίλαλοι.-Λαογραφικὴ ἐκπομπὴ τοῦ Συλλόγου "Φάρος Ποντίων".-Κείμενο καὶ ἐπιμέλεια Στάθη Εὐσταθιάδη.-

..... σέ μακρόσυρτο ἦχο,κουδούνια κλπ.

Ἀντίλαλοι....ἀναμνήσεις....νοσταλγίεςκαημοὶ ...

..... σέ γοργὸ ρυθμὸ,ἡρωϊκὸ

Ἀθάνατοι ποντιακοὶ θρύλοι καὶ παραδόσεις

..... τὸ σῆμα σβῆνει

02- Στὸ ξακουστὸ κεφαλοῦρι τοῦ Πόντου "Σταυρίν" εἶναι ἀφιερωμέ-
νη ἡ σημερινή μας ἐκπομπή.

..... Λύρα σέ ὑπόκρουση

Σταυρίν: Προπύργιο ἐλληνισμοῦ φωτεινὸ καὶ δοξασμένο....

Οἱ κάτοικοι τοῦ τόπου,οἱ Σταυριῶται,ὑπερήφανοι "Ἕλληνες καὶ
εὐλαβεῖς χριστιανοί,παρέμειναν πιστοὶ στὴς παραδόσεις τοῦ Γένους στὴ
διάρκεια τῶν αἰώνων...

Καὶ ὅταν ὁ ἀλλοθρησκὸς κατακτητὴς μὲ τὴν βία τῆς ὕλης δυ-
νάμει κατῴρθωσεν νὰ καθυποτάξῃ τοὺς χωρὶς προστασία ὀλίγους "Ἕλληνας
Σταυριῶτας,ἡ ψυχὴ τους παρέμεινε καὶ πάλι ἀδούλωτη.Ἀναγκάστηκαν πολ-
λοὶ ἀπὸ αὐτοὺς νὰ ὑποκριθοῦν πρὸς τὸν κατακτητὴ.Ἀἴθεν ἀλλαξοπίστησαν.

Χαλεποὶ ἦσαν οἱ καιροί.Οἱ Σταυριῶται ἢ ἔπρεπε νὰ ὑποκριθοῦν
ἢ νὰ συρθοῦν στὴ σφαγή.Οἱ συνθῆκες τῆς ζωῆς στὸ Σταυρίν ἦσαν καὶ
ιδιορρυθμικαὶ καὶ τραγικαί.

Ἀλλὰ τὸ Σταυρίν ^{ψυχικὸ} παρέμεινε ὡς τὴν ὥρα τοῦ ξεριζωμοῦ ἀπόρθη-
το ἐλληνικὸ κἄστρο.Θεοὶ ~~κρυπτοχριστιανοὶ Σταυριῶται διατήρησαν ἀσβεσ-
τὴν φλόγα τοῦ ἐλληνισμοῦ στὴν ψυχὴ τους.~~ Ἀντιμετώπισαν κατὰ καιροὺς
φοβεροὺς κινδύνους.Δίκαια,ὁ φάλλος φιλόσοφος Ζανέ τοὺς ἀποκαλεῖ ἀλη-
θεῖς μάρτυρες τοῦ χριστιανισμοῦ.

..... ἡ λύρα σταματᾷ... ..

Τὸ Σταυρίν ἦταν μιὰ ἀπὸ τίς μεγαλύτερες ἐλληνικὲς κοινότητες
τῆς περιφέρειας Χαλδίας νομοῦ Τραπεζοῦντος.Τὴν συγιροτοῦσαν τρεῖς
συννοικισμοί: Ἀπανωχώρ, Ἀφιατωχώρ καὶ Μονοβάντων.Κάθε συννοικισμὸς

είχε και άλλες υποδιαιρέσεις.

Ήταν το Σταυρίν περί τα 80 χιλιόμετρα από την Τραπεζούντα. Βρισκόταν στα δεξιά του δημοσίου δρόμου Τραπεζούντος - Αργυρουπόλεως και σε άριστη απόσταση από αυτό. Παλαιότερα ο δρόμος αυτός περνούσε από το Σταυρίν.

Η περιοχή Σταυρίν είναι όρεινη. Δάση, λουλούδια και άφθονα κρύα νερά. Ύψος περί τα 2.000 μέτρα. Η κυρία απασχόληση των κατοίκων ή κτηνοτροφία.

Στην περιοχή Σταυρίν βρίσκεται η όροσειρά Κουλάτ-ντάγ, του Πα-
ρυάδρη. Σε μία από τις ύψηλες κορυφές αυτής της όροσειράς ήταν κτισμέ-
νη ή εκκλησία του 'Αε-Σέρ - 'Αγίου Σεργίου - όπου κάθε Δεκαπενταύ-
γουστο γινόταν μεγάλη έθνικοθρησκευτική πανήγυρη και έμπορική ταυ-
τόχρονα. Κατέφθαναν εδώ Έλληνες όχι μονάχα από διάφορες περιοχές του
Πόντου, αλλά και από την Κωνσταντινούπολη. Στην θέση ακριβώς του 'Αε-
Σέρ τοποθετείται ο "Θήκης", από όπου, κατά την εξιστόρηση του Ξενοφών-
τος, τά στρατεύματά του πρωτόντίκρυσαν την θάλασσα του Εόξεινου Πόν-
του και ανέφώνησαν με άνακούφιση "θάλαττα, θάλαττα!".

. ΑΥΡ - ΤΡΑΓ

Σύμφωνα με την παράδοση - συγκεκριμένα ιστορικά στοιχεία δεν
υπάρχουν - ή πρώτη εγκατάσταση 'Ελλήνων στην περιοχή Σταυρίν έγινε
μετά την άλωση της Τραπεζούντος, ήτοι μετά το 1461. Έπτά οικογένειες
φυγάδες από την Τραπεζούντα - τ' Αντράβας τ'α παιδιά - εγκαταστήθηκαν
σε μία δασώδη περιοχή. Είναι οι πρώτοι "Έλληνες του τόπου. Οι γυναίκες
και τ'α παιδιά παραμένουν κρυμμένοι μέσα στο δάσος. Η υποτυπώδης κτη-
νοτροφία είναι ή απασχόλησή τους. Οι άνδρες - με τουρκική περιβολή,
γιά ν'α μή γίνουν αντιληπτοί - έβγαιναν από την δασώδη περιοχή, δού-
λευαν όπου μπορούσε ο καθένας, γιά ν'α εξασφαλίσουν στις οικογένειές
τους τ'α αναγκαία ^{αγαθά} γιά την διαβίωσή τους ^{αγαθά}.

Με την πάροδο του χρόνου ήρθαν και άλλοι "Έλληνες στην περιο-
χή, γιά ν'α σχηματισθούν σιγά-σιγά μικροί συνοικισμοί, που όλοι μαζί
αποτελέσαν την ελληνική κοινότητα "Σταυρίν".

"Όσο γιά τήν όνομασία "Σταυρίν", έπικρατεί ή άποψη, ότι αυτή προέ-
κυψε από τό όνομα ένός μοναστηριού, τρία χιλιόμετρα έξω από τό χωριό,
έπάνω σ' ένα λοφίσκο, όπου και τό μετόχι τοῦ 'Αγίου 'Ιωάννου Βαζελώνος.
Τό μοναστήρι αυτό όνομαζόταν "Τιμιόσταυρο" και άνήκε στον Βαζελώνα.

'Υπήρχαν πάρα πολλές έκκλησίες και παρεκλήσια στό Σταυρίν. Λει-
τουργούσαν εκεί άρκετά ελληνικά σχολεία. 'Ιδιαίτερη λάμψη είχε πνευ-
ματική είχε ή 'Ασσερίσιος Κεντρική 'Αστική Σχολή, που ιδρύθηκε τό
1908 και που ήταν έργο τοῦ μεγάλου εδεργέτου τοῦ τόπου Χατζηπανα-
γιώτου 'Ασσερή, γνωστοῦ και γιά πολλές άλλες μεγάλες εδεργές.

'Ο έλληνοπρεπής γενικά τρόπος ζωής τών κατοίκων, στους γάμους
και στά πανηγύρια, σέ κάθε τομέα τοῦ βίου, ^{ζήταν πάντα} ~~ήταν πάντα~~ τό μεγαλειό της
φυλής τους, άν λάβη κανείς υπ' όψη του τίς τραγικές συνθήκες, που πέρα-
σε τό θρυλικό Σταυρίν.

. ΛΥΡΑ - ΤΡΑΓ

Στό Σταυρίν τοῦ Πόντου κατοικοῦσαν περί τους 2.000 Έλληνες.
Παλαιότερα ό αριθμός ήταν μεγαλύτερος. Περί τίς 30 οί τουρκικές οίκο-
γένειες. Πολλές ολιγώτερες οί οικογένειες τών κρυπτοχριστιανών στά τε-
λευταία χρόνια πριν από τόν ξεριζωμό.

Οί κλωστοί ή κρυφοί, κρυπτοχριστιανοί δηλαδή, παλαιότερα ήταν
πολλοί περισσότεροι. Τοῦριοι στά φανερά. Χριστιανοί στά κρυφά. 'Η κα-
τάσταση αυτή δημιούργησε, ιδίως στά μέσα τοῦ περασμένου αιώνα και
λίγο άργότερα, τό λεγόμενο σταυριώτικο ζήτημα. Μέ τήν έκδοση από τόν
Σουλτάνο τοῦ Χάτι-Χουμαγιούν - Χάρτου ανεξιθρησκείας - οί κρυπτο-
χριστιανοί πίστεψαν, ότι είναι πιά έλεύθεροι. Διεκήρυξαν φανερά, ότι
είναι "Έλληνες χριστιανοί." Ήτσι, ή άπογραφή τοῦ πληθυσμοῦ στό Σταυρίν
~~καταδείκνυε στό αποτέλεσμα, ότι ή συντριπτική πλειοψηφία τών κατοίκων~~
^{είναι} ~~είναι~~ "Έλληνες χριστιανοί." 'Υπήρχαν βέβαια και περιπτώσεις, όπου άρι-
σμένοι κρυπτοχριστιανοί δέν άπεκαλύφθηκαν. 'Εν πάση περιπτώσει, ή
άποκάλυψη μεγάλου αριθμοῦ κρυπτοχριστιανών εξώργισε τό όθωμανικό
κράτος. 'Ο περίφημος Χάρτης της ανεξιθρησκείας ποδοκατήθηκε και οί
πιστεύσαντες εις αυτόν "Έλληνες κρυπτοχριστιανοί έπλήρωσαν άκριβά.

Δημιουργήθηκε έτσι μεταξύ τῶν σταυριωτῶν μεγάλη σύγχυση. Καί συνέβη τό παράδοξο φαινόμενο, μέλη τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, ἄλλα μὲν νά διαδηλώνουν, ὅτι εἶναι Ἕλληνες χριστιανοί καί ἄλλα, ὅτι εἶναι Τούρκοι. Τό ζήτημα πῆρε μεγάλες διαστάσεις καί ἀπασχόλησε κυβερνήσεις εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, ἰδιαιτέρως τὴν Ἑλλάδα καί τὴν Τουρκία, ἀλλὰ καί αὐτό τοῦτο τό Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Ἐληξε - ἔστω τυπικά - μέ τὴν ἀνταλλαγή τῶν πληθυσμῶν τὸ 1922.

Πρέπει νά σημειώσωμε, ὅτι στὸ Σταυρὶν οἱ τουρκικὲς καί ἑλληνικὲς οἰκογένειες ἦταν συναδελφωμένες, ^{ἔργον ἑργον} ~~ἔργον ἑργον~~ ~~ἔργον ἑργον~~. Οἱ κρυπτοχριστιανοί προσέφεραν πολυτιμότες ὑπηρεσίες στὸ βωμό τοῦ ποντιακοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἐπιτελοῦσαν μέ κίνδυνον τῆς ζωῆς τους τὰ χριστιανικά καθήκοντά τους. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς κατάρθωσαν νά ρθοῦν στὴν Ἑλλάδα τὸ 1923. Ἄλλοι παρέμειναν ἐκεῖ.

. ΛΥΡΑ - ΤΡΑΓ

Ὑπῆρχαν στὸ Σταυρὶν ξακουστά παρχάρια, τόποι ἐξοχικοί, ὅπως τὸ Κρεπεγάδ, Χαῤερέτσια, Παλέν ὁ παρχάρης, Μεσοπάρχαρον, Σπογγύχτε καί ἄλλα. Ἰδίως τὸ Ἀπαναχώρ ἦταν σπουδαῖο παραθεριστικὸ κέντρο. Παρεθέριζαν ^{ἐκεῖ} ~~ἐκεῖ~~ τὸ καλοκαίρι οἰκογένειες ἀπὸ τὴν Τραπεζοῦντα, ἀλλὰ καί ἀπὸ ἄλλες περιοχάς τοῦ Πόντου. Ὁ λαϊκὸς ποιητὴς τραγοῦδῃσε μέ ἰδιαίτερη συγκίνηση τὴν ὀμορφιά τῆς ἐξοχικῆς ζωῆς στὸ Σταυρὶν.

. ΛΥΡΑ - ΤΡΑΓ

Ἡ μεταλλουργικὴ στά παλαιότερα χρόνια ἀνθοῦσε πολὺ στὸν τόπο. Πολλοὶ Σταυριῶται δούλευαν στὴν Τραπεζοῦντα σὲ διάφορα ἐπαγγέλματα. Ἐπίσης πολλοί, πάρα πολλοὶ Σταυριῶται ξενιτεύονταν, ἰδίως στὴ Ρωσία. Στὴν ψυχὴ τῶν ξενιτεμένων ὁ πόθος τοῦ γυρισμοῦ στὸ Σταυρὶν γινόταν ἀθεράπευτος καημός.

. ΛΥΡΑ - ΤΡΑΓ

Ἀλλὰ ἡ ποντιακὴ μοῦσα δὲν τραγοῦδῃσε μονάχα τὴν ἀξιωσύνη καί λεβεντιά τῶν Σταυριωτῶν, ἀλλὰ τραγοῦδῃσε καί τὴν ὀμορφιά τῆς ἀγάπης καί τοῦ ἔρωτα μέ τρόπο λυρικό.

. ΛΥΡΑ - ΤΡΑΓ

Ἀγαπητοὶ ἀκροαταί, ἐδῶ τελειώνει ἡ ἐκπομπὴ τοῦ Συλλόγου "Ῥόδος Ποντίων", ποῦ ἦταν ἀφιερωμένη σήμερα στὴ μικρὴ κωμόπολη τοῦ Πόντου, στὸ θρυλικὸ "Σταυρίν". Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τοῦ Συλλόγου εὐχαριστεῖ θερμὰ τοὺς Δημήτριο Παπαδόπουλο, Θεμιστοκλῆ Τομπάζη, Ἀναστάσιο Δημητριάδη καὶ Ἑλένη Κασιμίδου - Παυλίδου, Σταυριώτας τὴν καταγωγὴ, γιὰ τὶς πολὺτιμες πληροφορίες, ποῦ ἔδωσαν στὸν συνεργάτη τῆς ἐκπομπῆς, σχετικὰ μὲ τὴν ἱστορίαν καὶ λαογραφίαν τῆς περιοχῆς Σταυρίν.

Κοντὰ σας καὶ πάλι τὴν ἐρχόμενη ἐβδομάδα τὴν ἴδια μέρα καὶ ὥρα.

Ἡ ὁμιλία Σ Η Μ Α

. . . σὲ μακροσυρτο ἦχο, κουδούνια καὶ ἀκολουθῶς κανονικὸ σῆμα...

Μετέδωθη ἡ λαογραφικὴ ἐκπομπή / τοῦ Συλλόγου "Ῥόδος Ποντίων". - Κε-
μενο καὶ ἐπιμέλεια Στάθη Εὐσταθιάδου.

. . . λ . . . τὸ σῆμα σβῆνει